

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ШЛЮБНО- СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Доповідач:

Керуючий партнер АО “PROXY”

Ферік Рустам

Вступ

Шлюбно сімейні правовідносини є найпоширенішим предметом спорів у національних судах загальної юрисдикції. З першого погляду такі справи є найбанальнішими та найпростішими, однак доти, доки це не стосується нас особисто... Насправді ж такі категорії справ є найделікатнішими, такими які потребують наявності знань не лише у юриспруденції, а й у психології та потребують неабияких навичок емпатії. Зазвичай такі спори повністю перевертають життя людини з «ніг на голову», змінюють її свідомість та саме життя. І в такий важкий та відповідальний період життя дуже добре, коли поруч є справжній професіонал, який не лише надасть вчасну та якісну допомогу, допоможе максимально вигідно для клієнта прийняти правильне рішення, розв'язати складні проблеми, а й надасть психологічну, моральну підтримку та допомогу. Крім того, законодавство та судова практика у цій категорії справ постійно змінюється, враховуючи реалії сьогодення, а тому необхідно завжди «тримати руку на пульсі» таких змін та тенденцій.

Актуальні зміни законодавства

Усі ми знаємо, що сімейні правовідносини регулюються в Україні Конституцією України, Сімейним та цивільним кодексами насамперед.

Щодо актуальних змін у законодавстві відносно цієї категорії правовідносин то варто згадати наступі:

Закони, проекти та інші нормативно-правові акти:

Постанова Верховної Ради України «Про відхилення проекту Закону України про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо права на зміну по батькові».

Незважаючи на наявність рішення Європейського суду з прав людини за цього питання, а саме справа «Гарнага проти України» (CASE OF GARNAGA V. UKRAINE) (заява №20390/07), остаточне рішення 16.08.2013 (детальніше із рішенням можна ознайомитись за посиланням: <https://bit.ly/2sahaDn>) Верховна Рада вирішила відкласти вирішення цього питання та відхилила прийнятий за основу законопроект ще 1 червня 2016 року.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи»

Закон розроблено з метою реалізації положень статті 34 Конвенції про права дитини, статті 1, частини 3 статті 5 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та вдосконалення правового забезпечення протидії злочинам, що вчиняються проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей та підлітків. Основним завданням закону є надання відповідної медичної допомоги особам, що страждають розладом сексуальної переваги (педофілією), а також через посилення кримінального покарання за такі злочини та впровадження Єдиного реєстру злочинців, засуджених за злочини проти статевої недоторканості малолітньої чи малолітнього, створення умов для запобігання вчиненню ними нових злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи.

Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 № 1145 «Про поширення експериментального проекту із створення “єдиного входу” опрацювання звернень громадян та запитів на публічну інформацію на опрацювання звернень та повідомлень про/або від осіб, які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей, або про загрозу вчинення такого насильства».

Проект ЗУ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо права фізичної особи на зміну по батькові”

Номер, дата реєстрації: 2450 від 15.11.2019. Включено до порядку денного. З пояснювальної записки: Чинне на сьогоднішній день законодавство України відносно вільно дозволяє фізичній особі змінювати ім'я або прізвище. Однак на відміну від можливості змінити власне ім'я та прізвище, чинне законодавство прямо не передбачає право особи змінювати на власний розсуд своє по батькові, чим порушує вимоги Конституції України. Наявність даної прогалини підтверджується рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» (Garnaga v. Ukraine), рішення від 16 травня 2013 року, заява № 20390/07), у якому Європейський суд з прав людини встановив порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з огляду на те, що відповідні положення законодавства України, які регулюють питання зміни по батькові, сформульовані недостатньо чітко. Європейський суд з прав людини відмітив, що українська система зміни імені є досить гнучкою і особа може змінити ім'я, дотримавшись спеціального порядку з незначними обмеженнями, які застосовані в особливих випадках, що здебільшого належать до сфери кримінальної юстиції. Проект Закону розроблений з метою виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» та усунення прогалин які існують між нормами цивільного та сімейного кодексів України, щодо можливості зміни фізичною особою по батькові. Так, проектом Закону передбачається внесення змін до частин першої, другої та третьої статті 295 Цивільного кодексу України, змін до частини першої статті 149 Сімейного кодексу України та доповнення статті 149 Сімейного кодексу України частиною другою та третьою, якими передбачається право особи на власний розсуд змінювати своє по батькові так само, як і своє прізвище та (або) власне ім'я.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зміни постійного місця проживання дитини та заборони спілкування з дитиною одному з батьків»

Номер, дата реєстрації: 2663 від 20.12.2019. З пояснювальної записки: Проект Закону передбачає внесення змін до Кодексу України про адміністративне правопорушення, а саме ч. 5 статті 173, що встановлюють адміністративну відповідальність, у формі штрафів, для одного з батьків, хто вчиняє протиправні дії по відношенню до дитини та другого з батьків, через викрадення дитини, переховування її, перешкоджання бачитись дитині з другим із батьків та повній забороні в спілкуванні з дитиною до винесення відповідного рішення суду про встановлення місця проживання дитини та участь другого з батьків у спілкуванні з нею. Також, ч. 5 статті 173 КУпАП України передбачається чіткий механізм дій при виникненні подібної ситуації та механізм повернення дитини за попереднім постійним місцем проживання, виконання графіку побачень з дитиною та усунення перешкод в побаченнях з нею, задля забезпечення її найкращих інтересів та захисту її прав. У випадку вчинення одним із батьків подібних дій після набрання законної чинності рішення суду стосовно встановлення місця проживання дитини та участі у її вихованні другого з батьків, пропонується внесення змін до ч. 5 статті 146 Кримінального кодексу України, що передбачатиме кримінальну відповідальність за викрадення дитини та збільшення адміністративної відповідальності по статті 173 ч. 5 КУпАП за перешкоджання або заборону у спілкуванні з дитиною. Передбачається і внесення змін до Сімейного кодексу України, що стосуватимуться обтяжуючих обставин при розгляді судом питання про встановлення місця проживання дитини, у випадку, якщо один із батьків вчинив протиправні дії по відношенню до дитини та другого з батьків, що підпадають під статті 173 ч. 5 КУпАП та статті 146 ч. 5 ККУ.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав підлітків у сфері охорони здоров'я»

Номер, дата реєстрації :2684 від 27.12.2019. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав підлітків у сфері охорони здоров'я» передбачає внесення змін та доповнень до 3 чинних законів України та приводить норми діючого законодавства у відповідність із позицією ВООЗ. Суть основних змін та доповнень:

- до Закону України «Про охорону дитинства» – полягає у внесенні поняття «дитина підліткового віку (підліток)» та напрямків соціального становлення підлітків; можливість визначати особливості прав підлітків у сфері охорони здоров'я.
- до Основ законодавства України про охорону здоров'я – полягає у внесенні змін до статті 39 шляхом надання права підліткам у доступі до інформації про стан свого здоров'я з 14 років;
- до Цивільного кодексу України – полягає у внесенні змін до статті 285 шляхом надання права підліткам у доступі до інформації про стан свого здоров'я з 14 років, а також доповненням статті 32 положеннями про можливість неповнолітніх укладати правочини щодо реалізації права на охорону здоров'я.

Проект Закону України «Про медіацію»

Проектом Закону пропонується визначити правові засади та порядок проведення медіації в Україні, які полягають у такому:

- процедура медіації застосовуватиметься у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають, зокрема, з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях при укладенні угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин;
- фізичні та юридичні особи зможуть звернутись до медіатора для проведення медіації як до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, так і під час судового, третейського чи арбітражного провадження або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу;
- медіація проводитиметься за взаємною згодою сторін медіації відповідно до принципів добровільності; конфіденційності; незалежності та нейтральності, неупередженості медіатора; самовизначення та рівності прав сторін медіації;
- набути статус медіатора зможе будь-яка фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами;
- підготовка у сфері медіації становитиме не менше як 90 годин навчання медіатора, у тому числі 45 годин практичного навчання, та включатиме теоретичні знання та практичні навички щодо принципів, порядку та методик проведення медіації, правового регулювання медіації, етики медіатора, ведення переговорів та врегулювання конфліктів (спорів);

- підготовку у сфері медіації здійснюватимуть заклади освіти, організації, що забезпечують проведення медіації, об'єднання медіаторів, суб'єкти господарювання будь-якої форми власності та організаційно-правової форми, що мають право надавати освітні послуги у сфері медіації або організувати їх надання відповідно до законодавства;
- реєстри медіаторів зможуть вести об'єднання медіаторів, організації, що забезпечують проведення медіації, а також органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які залучають медіаторів або послугами яких користуються.

Також проектом Закону пропонується визначити права та обов'язки медіатора та сторін медіації, порядок проведення медіації, а також вимоги до договору про медіацію та до угоди про врегулювання конфлікту (спору) за результатами медіації.

Судова практика. Позиції Конституційного Суду України та практика Верховного Суду.

Справи щодо визначення місця проживання дитини.

Згода дитини на проживання з одним з батьків не повинна бути абсолютною для суду, якщо така згода не буде відповідати та сприяти захисту прав та інтересів дитини.

Постанова Верховного Суду від 04.12.2019 року у справі № 219/11516/17 (провадження № 61-38582св18)

Доводи касаційної скарги про те, що відповідно до Декларації прав дитини від 20 листопада 1959 року дитина не може бути розлучена зі своєю матір'ю, крім випадків коли є виняткові обставини є необґрунтованими, оскільки Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц (провадження № 14-327цс18) відступила від висновків Верховного Суду України, висловлених у постановах від 14 грудня 2016 року у справі № 6-2445цс16 та від 12 липня 2017 року у справі № 6-564цс17, щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, а саме статті 161 СК України та принципу 6 Декларації прав дитини, про обов'язковість брати до уваги принцип 6 Декларації прав дитини стосовно того, що малолітня дитина не повинна, крім тих випадків, коли є виняткові обставини бути розлучена зі своєю матір'ю.

Постанова Верховного Суду від 23.12.2019 року у справі № 552/4608/18 (провадження № 61- 6271св19)

Презумпція на користь матері в справах щодо дітей не підтверджується на рівні ООН, що впливає з прецедентної практики ЄСПЛ, а також не відповідає позиції Ради Європи та більшості держав - членів Ради Європи.

Постанова Верховного Суду від 30.10.2019 року у справі №352/2324/17 (провадження № 61-14041св19)

Декларація прав дитини не потребує надання згоди на її обов'язковість Верховною Радою України і не є частиною національного законодавства України. Декларація прав дитини не ратифікована Україною, не має офіційного перекладу українською мовою. Таким чином, Декларація прав дитини не є міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. При цьому під заборонаю розлучення дитини зі своєю матір'ю в контексті Декларації прав дитини слід розуміти не обов'язковість спільного проживання матері та дитини, а право на їхнє спілкування, турботу з боку матері та забезпечення з боку обох батьків, у тому числі й матері, прав та інтересів дитини, передбачених цією Декларацією та Конвенцією про права дитини від 20 листопада 1989 року.

Справи щодо стягнення аліментів.

У даній категорії справ слід звернути увагу на наступні рішення Верховного Суду:

Постанова Верховного Суду від 02.10.2019 року у справі № 301/1359/16-ц (провадження № 61-14991св18).

Обов'язок повнолітніх дітей щодо утримання батьків не пов'язується з їх працездатністю і можливістю надавати батькам матеріальну допомогу.

Постанова Верховного Суду від 10.10.2019 року у справі № 193/584/16-ц (провадження № 61- 6828св18).

Роз`яснення нотаріусом позивачу його прав та обов`язків, суті договору та сам по собі факт прочитання сторонами тексту оспорюваного договору дарування не може бути підставою для відмови в задоволенні позову про визнання цього договору недійсним.

Постанова Верховного Суду від 16.10.2019 року у справі № 664/2746/17 (провадження № 61- 15663св19).

Зміна способу присудження аліментів судом є виходом за межі позовних вимог.
Спосіб стягнення коштів на утримання дитини визначається за вибором того з
батьків, разом з яким проживає дитина. (ст.181 СК України).

Постанова Верховного Суду від 30.10.2019 року у справі № 757/16035/15-ц (провадження № 61-27612св18).

Законодавець встановив розмір пені - 1% за кожен день прострочення та період, за який нараховується пеня - за кожен день, починаючи з наступного, у який мала бути здійснена сплата аліментів за відповідний місяць, але таке зобов'язання не було виконане, і до дня, у який проведена сплата заборгованості чи до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені (дати вчинення розрахунку).

Постанова Верховного Суду від 27.11.2019 року у справі № 456/1826/16-ц (провадження № 61- 22703св18).

Не ґрунтуються на законі доводи про те, що на підставі судового рішення неможливо стягувати аліменти, розмір та строки виплати яких визначено договором про сплату аліментів.

Постанова Верховного Суду від 27.11.2019 року у справі №336/6509/18 (провадження №61- 7153св19).

Вирішуючи питання забезпечення позову у справі необхідно виходити виключно із інтересів дитини.

Постанова Верховного Суду від 04.12.2019 року у справі № 307/461/19 (провадження № 61-19340св19).

У задоволенні клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду може бути відмовлено, зокрема, якщо пропущено встановлений міжнародними договорами строк пред'явлення рішення іноземного суду до примусового виконання в Україні.

Постанова Верховного Суду від 13.12.2019 року у справі №752/10763/14-ц (провадження №61- 46628св18)

Пеня за заборгованість зі сплати аліментів нараховується на весь розмір несплачених у відповідному місяці аліментів за кожний день прострочення її сплати, а її нарахування не обмежується тільки тим місяцем, в якому не проводилося стягнення.

Постанова Верховного Суду від 23.12.2019 року у справі № 344/10971/16-ц (провадження № 61- 46794св18)

Факт відсутності у батька або матері можливості надавати дитині відповідного розміру утримання не фігурує в переліку обставин, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів. Ця обставина не звільняє батьків від обов'язку по утриманню дитини.

Постанова Верховного Суду від 23.12.2019 року у справі № 648/2062/18 (провадження № 61- 18574св19).

Стягнення аліментів з одного з батьків в силу вимог статті 181 СК України та статті 273 ЦПК України може бути припинено, якщо місце проживання дитини змінилося.

Справи щодо поділу майна подружжя.

З приводу судової практики щодо даної категорії спорів, то варто дослідити наступні рішення Верховного Суду:

Постанову Верховного Суду від 09.10.2019 року у справі № 664/340/16-ц (провадження № 61-20084св18).

Правовідносини, в яких позивач просить припинити не право власності відповідача у спільному майні із виплатою компенсації, а своє право на частку в майні з отриманням компенсації на свою користь, є відмінними за своєю природою і регулюються статтею 364 ЦК України.

Постанову Верховного Суду від 06.11.2019 року у справі № 203/304/17 (провадження № 61- 5400св19)

Початком перебігу позовної давності встановлено день, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права. Неподання позову про поділ майна, у тому числі до спливу трьох років з дня розірвання шлюбу, за відсутності доказів, які б підтверджували заперечення права одного з подружжя на набуте у період шлюбу майно, зареєстроване за іншим подружжям, не може свідчити про порушення права і вказувати на початок перебігу позовної давності.

Постанову Верховного Суду від 06.11.2019 року у справі № 161/11764/15-ц (провадження № 61- 24242св18)

Майно фізичної особи-підприємця може бути об'єктом спільної сумісної власності подружжя і предметом поділу між подружжям з урахуванням загальних вимог законодавства щодо критеріїв визначення правового режиму спільного сумісного майна подружжя та способів його поділу, а також за наявності підстав для втручання у здійснення підприємницької діяльності.

Постанова Верховного Суду від 06.11.2019 року у справі № 465/2585/14 (провадження № 61-33129св18)

Верховний Суд зробив висновок, що положення частини п'ятої статті 71 СК України не вимагає обов'язкового внесення на депозитний рахунок грошової компенсації у справах за спорами, в яких про припинення своєї частки у спільному майні і отримання компенсації на свою користь заявляє позивач.

Постанова Верховного Суду від 11.12.2019 року у справі № 308/13952/14-ц (провадження № 61-27748св18)

Якщо на земельній ділянці знаходиться будинок, що є спільною сумісною власністю подружжя, то у разі поділу будинку між подружжям та виділу конкретної частини будинку до особи, яка не мала права власності чи користування земельною ділянкою переходить це право у розмірі частки права власності у спільному майні будинку.

Справи щодо визначення походження дітей, позбавлення та поновлення батьківських прав.

У цій категорії спорів варто виділити такі останні рішення ВС:

Постанова Верховного Суду від 23.12.2019 у справі №668/8229/15 (провадження № 61-36590св18)

У справах про позбавлення батьківських прав, не з'ясування судом думки дитини, яка на дату розгляду справи досягла чотирнадцяти років, не є обов'язковою підставою для скасування рішення.

Постанова Верховного Суду від 04.12.2019 у справі №758/3340/17 (провадження №61- 16418св19)

Підставою для категоричного висновку для визнання батьківства в судовому порядку може бути лише висновок судово-медичної (молекулярно-генетичної) експертизи.

Постанова Верховного Суду від 02.12.2019 у справі №345/186/18 (провадження №345/1867/18)

У разі якщо відповідач ухиляється від проведення експертизи для встановлення батьківства, а наявними в матеріалах справи доказами підтверджується факт спільного проживання матері та батька дитини й ведення ними спільного господарства до народження дитини, спільного її виховання й утримання, суд на підставі відповідних доказів може встановити факт батьківства позивача відносно дитини та внести зміни до актового запису.

Шлюбно-сімейні спори в умовах пандемії та карантину.

Умови карантину не могли не вплинути і на сімейні правовідносини. Так, під час карантину більшість родин залишилися замкнені за дверима своїх квартир та будинків. На жаль, не всі сім'ї переживуть таку щільну ізоляцію наодинці зі своїми рідними й близькими. Це не говорить про те, що лише через коронавірус всі сім'ї почнуть розлучатися. Можливо, прислів'я «рветься там, де тонко» буде найактуальнішим після закінчення карантину.

Як ми бачимо, наразі в країнах, де запроваджено карантин, вже почався бум розлучень. Якщо говорити про їхні тенденції, більше всього, що влітку кількість шлюбно-розлучних процесів ще збільшиться. Не можна сказати, що адвокат-сімейники радіють... Адже ми розуміємо, що окрім карантину в Україні розпочалась зтяжна фінансова криза, а це точно означатиме, що не лише адвокати з сімейного права займатимуться такими справами. Звісно, в цьому я бачу першу небезпеку, яка буде пов'язана з тим, що якісне надання юридичних послуг у сфері сімейних конфліктів та шлюбно-розлучних процесів суттєво знизиться. В Україні тенденція з розлучень і так щороку збільшується, але велика кількість сімей після карантину точно перестануть проживати разом. Адже спільне перебування 24 години на добу може призвести до того, що одні сім'ї будуть зміцнюватися, а інші зрозуміють, що їм не судилося бути разом.

Карантин призведе до того, що загостряться старі рани, проблеми та невирішені конфлікти. Адже люди значно менше виходять на вулицю, діти не відвідують школу, батьки не працюють, а отже, більше часу для того, щоб бути незадоволеним не тільки собою, але й своїми домочадцями. Саме тому рівень сімейних конфліктів і домашнього насильства під час карантину зріс, але українці, як і раніше, не завжди готові повідомляти поліцію та відповідні служби про те, що відбувається за зачиненими дверима. Хтось вийде з карантину з народженням первістка, а дехто з побоями. Хтось просто його пересидить, перетерпить, підготується і зрозуміє, що рішення про розірвання шлюбу, яке відкладалося протягом тривалого часу, сьогодні є достатньо актуальним. Це не тільки пандемія та криза, але й хороша можливість переосмислити своє життя та піти іншим шляхом. Тому саме ці чинники впливатимуть на те, що відбуватиметься в сімейному праві в майбутньому.

Перша проблема, яка виникає у зв'язку з наведеним — це якісне надання юридичних послуг не сімейними адвокатами та юристами в розумінні «ти ж юрист», коли до знайомих, які не практикують у цій сфері, звертатимуться із запитом рідні, товариші й близькі. Достатньо часто юристи в пошуках заробітку (в цьому немає нічого поганого) у фінансову кризу не зможуть собі дозволити відмовитися від супроводу справи. Не можу закликати непрофільних юристів не брати кейси або передавати їх своїм колегам. Це все на їхній розсуд. Однак думаю, що кожен відповідальний фахівець насправді повинен розібратися в тій справі, за яку він береться. Я з повагою ставлюся до колег і закликаю, якщо ви планує супроводжувати сімейну справу, то зважте свої сили та відповідально до неї поставтеся. Адже сімейне право — це право душі, право на щастя, на щасливу долю для себе та своїх дітей після розлучення. Від майстерності та професіоналізму адвоката, який супроводжує сімейний спір, залежить, з чим та як швидко вийде конкретна людина зі шлюбно-розлучного процесу.

Також думаю, що високий попит матимуть переговорні процеси. Вважаю, що через кризу, підвищення рівня негативу й тиску, які зараз відбуваються, через світову кризу і пандемію люди будуть більш лояльними до того, щоб не розпочинати затяжні сімейні тяжби, а також більше цінуватимуть свої кошти й час, не захочуть сперечатися та доводити свою правоту в сімейних конфліктах у залі суду.

Варто зазначити, що збільшення кількості переговорних процесів відбуватиметься ще й через те, що багато людей в період пандемії почали цінувати якість свого життя, усіх тих, хто біля нас знаходяться, чим ми займаємося, як плануємо наш час та майбутнє, тому багато людей зрозуміють, що з'ясування стосунків у судах — це не найкращий варіант для вирішення конфлікту. Це не говорить про те, що комусь на когось буде легше вплинути або адвокату-сімейнику доведеться менше докладати зусиль, щоб дійти до конкретного результату.

Окрім того, слід зауважити, що сімейне право в будь-якому випадку (як до пандемії, так і після неї) розвиватиметься відповідно до тенденцій, які відбуваються в суспільстві. Українці хоча досі мають дещо радянський підхід до вирішення сімейних конфліктів, але намагаються рухатися за західними тенденціями. Однозначно, я передбачаю, що збільшиться кількість укладання шлюбних договорів, адже деякі сектори бізнесу не витримають кризи, прибутки знизяться, постануть проблеми, пов'язані з виконанням боргових зобов'язань. Безперечно, це позначиться на сім'ях, які є власниками бізнесу. Якщо родина колись була заможною, через появу фінансових проблем сімейний добробут може похитнутися, а на цьому підґрунті виникатимуть сімейні конфлікти, які призведуть до розлучення. Адже однією з причин розлучення є збільшення фінансового успіху або його погіршення.

Сімейні конфлікти відбуватимуться як у тих секторах бізнесу, в яких фінансова криза буде більш відчутною, так і в тих секторах бізнесу, де хтось з подружжя за декілька місяців стане фінансово успішним. Тоді постане питання про розмежування фінансових потоків і розподіл майна. Тут на допомогу прийдуть шлюбні договори.

Варто повернутися до актуальної теми домашнього насильства. Нашому суспільству притаманна терпимість. На жаль, у нас досконало ще не працюють відповідні органи: ювенальна превенція, підрозділ «Поліна», патрульна поліція, яка приїздить на виклики за коротким номером 102. Також є проблеми з доведенням факту насильства в сім'ї, з кримінальною відповідальністю за вчинення таких протиправних дій взагалі та й загалом з доведенням будь-якого злочину, вчиненого в родинному колі. Велика проблема полягає в отриманні вироку або ухвали, яка могла б захистити жертву домашнього насильства. Проте це не означає, що потрібно мовчати та не повідомляти відповідні органи про вчинення протиправних дій. Обов'язково потрібно повідомляти державні установи про насильство, а саме викликати поліцію для складання протоколу, надсилати заяви. Звісно, в період пандемії деякі органи паралізовані у виконанні своїх обов'язків, але все ж таки приховувати тиранію — це не вихід із ситуації. Потрібно бути готовим до захисту. Як показує практика й досвід, справи, які стосуються вчинення домашнього насильства, складно довести. Однак все можливо, якщо не опускає руки, мати сили боротися до кінця та долати це негативне явище, яке роз'їдає родину й суспільство.

Існує певний порядок, що передбачає дії особи, яка усвідомила, що в її сім'ї відбувається домашнє насильство. У такому випадку необхідно заручитися не тільки допомогою сімейного адвоката, але й психолога, адже не завжди жертва домашнього насильства здатна самотужки подолати цю проблему, в яку вона потрапила з певних причин.

Окремим питанням під час пандемії, яке стосується сімейного права, є захист прав дітей. Діти не так часто скаржаться на своїх батьків, не завжди можуть усвідомлювати, що з ними відбувається. Звісно, ми можемо говорити лише про те, що немає статистики, але в багатьох родинах під час карантину є труднощі з навчанням дітей, чим вони займаються у вільний від навчання час, проблеми у спілкуванні між батьками й дітьми. Ми не знаємо, які саме «важелі» впливу мають батьки на своїх дітей. Це може бути фізичне або психологічне насильство. На жаль, існують навіть випадки сексуального насильства. Однак, треба розуміти, що кожна людина відповідальна і свідомо вчиняє певні дії. Рідні, близькі, сусіди або люди, які через навчальний процес чи інші життєві обставини стали свідками незаконних вчинків та розуміють, що права дитини порушуються, повинні зробити крок у бік захисту і повідомити поліцію, ювенальну превенцію, органи опіки та піклування про те, що в конкретній родині відбувається знуцання над дитиною. Тільки тоді, коли ці звернення будуть масовими, ми зможемо гарантувати дітям, які проживають в Україні, захист прав відповідно до міжнародних конвенцій.

Звісно, сімейне право буде не тільки обтяжене шлюбно-розлучними процесами та домашнім насильством, але й ті пари, які познайомилися або почали проживати під час карантину, зможуть зареєструвати свій шлюб пізніше і відсвяткувати весілля. Є люди, які не змогли вчасно побратися через карантин. Дехто був змушений скасувати свято. Водночас, є і такі, хто пересидить карантин з позитивними змінами та в новій родині відсвяткує його завершення. В будь-якому випадку, поки пандемія не завершиться, є достатньо сил, часу та ресурсів, для того щоб присвятити цей час не сімейним конфліктам, не боротьбі, не спробам когось змінити, а сконцентруватися на розвитку, позитивних думках, об'єднанні родини навколо спільних інтересів.

Звісно, ми всі чекаємо, що ізоляція скоро закінчиться, що ми зможемо без побоювань виходити на вулицю, працювати та відпочивати у звичному режимі. Сподіваємося, що родини, які все ж таки не переживуть період карантину, знайдуть в собі сили, щоб порозумітися та не влаштовувати сімейних війн, а цивілізовано поставлять крапку в подружньому житті.

Сімейне життя в інтерпретації Європейського суду з прав людини.

Вирішення питання про належні стандарти врегулювання сімейних правовідносин не може відбуватися поза аналізом правових позицій Європейського суду з прав людини.

У своїй практиці Суд здебільшого виходить із розуміння поняття сім'ї у значенні «сімейне життя», яке обмежується core family. Поняття сім'ї у значенні ст. 8 Конвенції включає в себе не тільки зареєстровані подружні відносини, але й інші «сімейні» зв'язки, які передбачають, що їх учасники живуть спільно поза законним шлюбом і в них теж виникають сімейні права й обов'язки, як і в зареєстрованому шлюбі. На основі аналізу прецедентної практики Європейського суду з прав людини варто виокремлювати його основні правові позиції, що відіграють найбільш значущу роль у вирішенні справ, пов'язаних із застосуванням ст. 8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод.

Сучасне розуміння Конвенцією поняття «сімейне життя» включає багатоаспектну конструкцію «сімейне життя», безумовно, враховуючи поняття «сім'я», найрізноманітніші суспільні процеси – від міграції до новітніх медичних технологій. З урахуванням специфіки сімейних прав, гарантованих ст. 8 Конвенції, у врегулюванні юридичних фактів у сімейноправовій сфері мають враховуватися межі державного впливу на відносини, що складаються в сім'ї, а також дотримуватися баланс у нормуванні загально-правових відносин та приватних сімейних відносин особистого характеру, які взагалі не повинні регулюватися законом або мають піддаватися мінімальному нормативному впливу. Висновки ЄСПЛ обов'язково мають враховуватися для визначення основних напрямів розвитку національної правової системи у сфері правового регулювання сімейних відносин.

Висновок (завершення).

На завершення можна підвести висновок, що категорія шлюбно-сімейних правовідносин є дуже багатогранною та складною. А тому варто все ж, щоб нею займалися адвокати саме з відповідною спеціалізацією. Дуже цінними у цій галузі є спеціалісти із підготовкою та навичками медіатора, враховуючи сучасні тенденції та зміни, які відбуваються у суспільстві.

Ми, як адвокати, покликані з усією відповідальністю надавати професійну допомогу людям і до жодної справи, навіть до такої наперший погляд, як розірвання шлюбу, не можна підходити поверхнево та без детального аналізу ситуації та нормативної бази. Оскільки факти, що будуть встановлені у рішенні суду, пізніше можуть бути використані у похідних справах, як то визначення місця проживання дитини, стягнення аліментів аліментів, поділ майна, тощо.

Ну і не забуваймо про гумор, який обов'язково покращує навіть саму складну ситуацію.

А тому для позитивної нотки насамкінець анекдот зі сфери сімейних правовідносин:

«Син запитує батька:

– Тату, це правда, що в деяких країнах Сходу наречений не знає, хто його дружина, поки не жениться?

– Це в будь-якій країні, синку!»

Адвокат, Керуючий партнер АО «PROXY»
Рустам Ферік